

Sprawozdanie

Komisji dla spraw organizacyi kredytu włościańskiego o powiatowych instytucjach kredytowych i lokalnych stowarzyszeniach oszczędności i pożyczek.

Wysoki Sejmie!

Przekazane komisji sprawozdanie Wydziału krajowego o kredycie włościańskim obejmuje w pierwszej części rezultaty czynności odnoszących się do powiatowych instytucji kredytowych. Wysoki Sejm postanowił zeszłoroczną uchwałą otworzyć tym instytucjom źródło taniego kredytu przez emisję 10 milionów obligacyi komunalnych Banku krajowego, z gwarancją kraju, aby umożliwić im w ten sposób wydatniejszą działalność na polu włościańskiego kredytu.

Z tego źródła mogą się zasilać powiatowe i gminne kasy oszczędności, tudzież Towarzystwa zaliczkowe, zajmujące się kredytem włościańskim.

Uchwała sejmowa z dnia 17. stycznia 1898 względem gwarancji kraju za obligacye komunalne, uzyskała Najwyższą sankcyę 17. lutego 1898, a obligacyom tym przyznany został charakter walorów pupilarnych rozporządzeniem cesarskiem z dnia 9. sierpnia 1898.

Pomimo tego nie weszła jeszcze w stadyum wykonania zamierzona akcyja w kierunku ułatwienia kredytu włościańskiego, polegająca na tem, że instytucye powiatowe zaciągać mają pożyczki w obligach komunalnych Banku krajowego, a uzyskany w ten sposób fundusz używać na udzielanie włościanom kredytu pod warunkami jak najdogodniejszymi co do oprocentowania i terminów spłaty.

Okazały się bowiem, dotychczas nie usunięte, trudności formalne przy zaciąganiu pożyczek z Banku krajowego przez Kasy oszczędności. Mianowicie niezbędne są zmiany statutów kas oszczędności, aby kasy mogły zaciągać takie pożyczki.

Towarzystwa zaliczkowe mogą korzystać z kredytu w obligacyach komunalnych tylko za poręką powiatów lub gmin. Udzielenie zaś takiej poręki zależnem jest od dopełnienia warunków, w sprawozdaniu Wydziału wymienionych, t. j. od zbadania działalności Towarzystwa na polu kredytu włościańskiego i rękojmi, że otrzymanej pożyczki użyje na temże polu, z pożytkiem dla włościan, dalej od zbadania stanu majątkowego Towarzystwa, wreszcie od zastosowania się do przepisów ustawy o reprezentacyi powiatowej lub też ustawy gminnej.

Wydział krajowy wyraża nadzieję, że rozporządzenie cesarskie z d. 9. sierpnia 1898, nadające obligacyom komunalnym przymiot pupilarnych walorów, zachęcić powinno powiatowe instytucye kredytowe do zaciągania pożyczek w 4% obligacyach. Jest to bowiem kredyt niewątpliwie bardzo tani, co do terminu spłaty wielce dogodny, a przyznanie obligacyom charakteru pupilarności zapewnia im korzystny kurs.

W dalszym ciągu tej części sprawozdania przedstawia Wydział wyniki akcyi, prowadzonej przy pomocy kredytu 10 000 zł., udzielonego przed dwoma laty przez Sejm na koszt zakładania powiatowych instytucji kredytowych w tych okolicach, gdzie takich instytucji dotychczas brakowało.

Z pozostałej na rok 1898 kwoty 5.786 zł. przyznał Wydział krajowy (po dzień 30. listopada 1898) na koszt założenia 12 instytucji łączną kwotę 4.650 zł. Zostało do dyspozycyi tylko 1.136 zł., a ta reszta będzie zapewne zużyta, gdyż jeden

zasiłek 500 zł. jest już przyznany, a udzielenie drugiego zasiłku w tejże wysokości jest w toku.

Zasiłki z tej sumy 10.000 zł. już wypłacone udzielono 7 powiatowym Kasom oszczędności, 8 Towarzystwom zaliczkowym, 5 Kasom pożyczkowym systemu Raiffeisena.

W ten sposób, przy pomocy owej dotacji, powołano do życia 20 instytucji kredytowych, a to właśnie w okolicach, gdzie były bardzo potrzebne.

Ograniczając się na przeglądzie wyników roku ubiegłego widzimy, że w roku 1898 przystąpiło 6 Reprezentacji powiatowych do założenia Kas oszczędności, zaś w 7 powiatach powstały za inicjatywą ich reprezentacji Towarzystwa zaliczkowe i Spółki systemu Raiffeisena.

Zwiększyła się przeto znacznie ilość instytucji, udzielających kredytu ludności włościańskiej i zostały zapełnione liczne luki w organizacji kredytowej, mianowicie w tych powiatach, gdzie otwarto powiatowe Kasy oszczędności, z zakresem działania na cały powiat.

Rozpoczęły już działalność swoją powiatowe Kasy oszczędności w: Sniatynie, Brzeżanach, Bohorodczanach i Tarnobrzegu, zatem właśnie w powiatach, gdzie dobroczynnego wpływu tych instytucji tak bardzo brakowało.

Założenie powiatowych Kas oszczędności jest w toku w: Cieszanowie, Kosowie, Nadwórnie, Buczaczu, Drohobyczu, Mielcu, Starem Mieście i Lisku.

Postępując dalej na tej drodze dojdziemy nareszcie do tego, że każdy powiat mieć będzie swoją instytucję, udzielającą włościanom kredytu, albo powiatową Kasę oszczędności, albo Towarzystwo zaliczkowe pod opieką i wpływem Reprezentacji powiatu pozostające. Jeżeli zaś te instytucje, w myśl zeszłorocznych uchwał sejmowych, zechcą zasilić się z tak obfitego i dogodnego źródła kredytu, jakim jest dział komunalny Banku krajowego, to będą mogły rozwinąć szerszą działalność na polu długoterminowego włościańskiego kredytu i zwalczać skutecznie zgubny wpływ lichwy.

Komisya badając te dodatnie wyniki w kierunku organizacji powiatowych instytucji kredytowych zwróciła także uwagę na te Towarzystwa zaliczkowe, które nie należą do Związku stowarzyszeń, nie podlegają kontroli tego Związku i Banku krajowego, i mają wybitny charakter spekulacyjnych przedsiębiorstw pieniężnych, nie zaś instytucji dla dobra ogólnego działających.

Liczba tych stowarzyszeń do Związku nie należących i nie poddanych żadnej kontroli zewnętrznej jest w kraju naszym niestety bardzo znaczna, a rośnie z każdym rokiem w sposób zatrważający.

Statystyka stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za rok 1897 wykazuje, że do Związku należą tylko 130 Towarzystw zaliczkowych, zaś nienależących do Związku Towarzystw tej kategorii jest 307.

Oddawna już uznano, że kontrola zewnętrzna, wykonywana peryodycznie bądź to przez lustratora związkowego, bądź też przez lustratora przez Sąd mianowanego, jest niezbędną dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania stowarzyszeń. Szczególnie potrzebnem jest to w Towarzystwach zaliczkowych, które mają w obrocie bardzo znaczne wkładki oszczędności. Są to przeważnie lokacje osób, nienależących do Towarzystwa, zatem niemających żadnego wpływu na tok spraw stowarzyszenia.

Uznał potrzebę zewnętrznej kontroli także c. k. Rząd, wnosząc do Rady państwa projekt ustawy o obowiązkowej lustracji stowarzyszeń, wykonywanej przez lustratorów związkowych, lub mianowanych przez Sądy.

Lecz projekt ten, jakkolwiek ze wszech stron jako odpowiedni uznany, nie doczekał się parlamentarnego załatwienia.

Ponieważ w kraju naszym liczba stowarzyszeń do Związku nienależących jest nader wielką i nieustannie wzrasta — jest u nas potrzeba ustawy o obowiązkowych lustracjach szczególnie pilną.

Z tych powodów Komisya, wnosząc rezolucję względem przyjęcia do wiadomości sprawozdania Wydziału krajowego o powiatowych instytucjach kredytowych, przedkłada także do uchwalenia wezwanie do c. k. Rządu o zaprowadzenie obowiązkowej lustracji stowarzyszeń.

Druga część sprawozdania Wydziału krajowego odnosi się do lokalnych spółek oszczędności i pożyczek, mianowicie do przeprowadzonych w myśl zeszlórocznej uchwały Sejmu studyów i badań nad rozwojem tych instytucji w innych krajach monarchii. Na podstawie tych badań przedłożył Wydział szereg wniosków, zmierzających do podjęcia akcji krajowej na szerokie rozmiary celem zakładania takich spółek, zapewniając im pomoc przy zawiązaniu oraz opiekę i kredyt z osobnego dla nich utworzyć się mającego funduszu pożyczkowego.

Obok cennych materyałów, zebranych przez członka Wydziału krajowego p. Dra Sawczaka o organizacyi i rozwoju spółkowych kas oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena w Austrii dolnej, w Czechach i Morawie — przedłożył Wydział krajowy obszerny wywód o pożyteczności takich spółek jako najskuteczniejszego środka dla zwalczania lichwy. Przedłożył także Wydział projekt wzorowego statutu, ułożonego na zasadzie nieograniczonej poręki, z minimalnemi udziałami, a z prawem przyjmowania wkładek oszczędności do wysokości nieograniczonej, gdyż zależnej tylko od uchwały Walnego Zgromadzenia spółki.

Do sprawozdania dołączono także memoriał Towarzystwa kółek rolniczych wykazujący dotychczasową działalność istniejących już u nas takich spółek i domagający się rozwinięcia akcji krajowej na tem polu.

Zarówno ten memoriał, jak sprawozdanie Wydziału krajowego, oraz projekt wzorowego statutu, oparte są na zasadniczych pojęciach, które kierowały długoletnią a wielce skuteczną pracą na polu kredytu włościańskiego, rozpoczętą najpierw w prowincjach nadreńskich, za inicjatywą Raiffeisena, od którego ów system jest nazwany. Według tych pojęć spółka powinna mieć jak najmniejsze udziały, a istotną gwarancją dla wierzycieli spółki jest tylko nieograniczona poręka członków, udziałowy bowiem kapitał jest minimalny, a także fundusz rezerwowy nader szczupły.

Te zasadnicze zapatrywania przeszczepione zostały do Austrii, gdy przed kilkunastu laty zaczęto zakładać raiffeisenowskie kasy. Udziały minimalne są dotychczas zachowane we wszystkich kasach tego systemu, w Austrii założonych.

Inaczej jednak stało się w Niemczech, gdzie z biegiem czasu, w miarę coraz silniejszego rozwoju spółek raiffeisenowskich, zaczęły się objawiać odmienne zdania o wysokości udziałów i potrzebie tworzenia własnego funduszu.

Tej ewolucyi pojęć o zmianie organizacyi spółek raiffeisenowskich co do udziałów, jaka odbyła się w Niemczech — w kilku ostatnich latach — a skrytykowała się w statutach wzorowych ogólnego Związku stowarzyszeń rolniczych (allgemeiner Verband landwirtschaftlicher Genossenschaften) wcale w sprawozdaniu Wydziału krajowego i dołączonych materyałach nie dotknięto. Zdaniem komisji jednak te właśnie zmiany zapatrywań, ustalone już w sferach kierujących ruchem przeważnej liczby rolniczych spółek niemieckich, zasługują na szczególnie baczną uwagę, gdyż tam jest ojczyzna spółek raiffeisenowskich i tam najwięcej na tem polu zebrano doświadczeń.

Komisya przyszła po dłuższej dyskusyi do przekonania, że w naszych zwłaszcza stosunkach trzymanie się niewolnicze pierwotnych raiffeisenowskich wzorów nie byłoby wskazaniem, jakkolwiek trwa jeszcze przy tych wzorach związek nadreński (z siedzibą w Neuwied) tudzież organizacye w prowincjach austriackich. U nas bowiem należy postępować jak najostrożniej przy zakładaniu lokalnych instytucji kredytowych, gdyż właśnie w naszym kraju są ciągle narzekania na złą gospodarke w gminnych kasach pożyczkowych, które założono dla tej samej warstwy ludności, jaka ma korzystać z kas Raiffeisena.

Jeżeli w kasach gminnych złe gospodarstwo doprowadziło do unieruchomienia, a nieraz i do częściowej straty *własnego kapitału kasy*, to skutki wadliwego zarządu w spółkowych kasach oszczędności i pożyczek byłyby daleko gorsze. Kasy te będą obracać przeważnie *kapitałem obcym*, którego nietylko zaprzepaścić, ale i unieruchomić nie wolno. Kapitał pochodzący z wkładek oszczędności może być każdego czasu wypowiedziany, a jeżeli spółka będzie niewypłacalną — następstwem koniecznym jest konkurs i ściąganie dopłat wynikających z nieograniczonej poręki.

Niebezpieczeństwo takie może złagodzić tylko własny kapitał spółki, gdyż nawet najściślejsza kontrola nie przeszkodzi temu, aby się nie wydarzały straty. Zdaniem przeto Komisji nie można doradzać i zachęcać do tego, aby spółka już przy małej stracie była pozbawioną wszelkiego własnego kapitału i narażoną była na konkurs — a to właściwie przemawia stanowczo za koniecznością tworzenia kapitału udziałowego.

Komisya uznała, że nasze stosunki krajowe, przedewszystkiem zaś smutne doświadczenia w gminnych kasach pożyczkowych, niedozwalają nam przyjąć udziałów minimalnych. Musimy przeto uznać słuszność zdania, wypowiedzianego przez ogólny związek niemiecki, że nie dlatego powinny spółki systemu Raiffeisena żądać wpłaty na udziały, ponieważ ustawa o stowarzyszeniach tego wymaga, lecz dlatego, ponieważ własny kapitał udziałowy jest koniecznie potrzebny dla oparcia istnienia spółki na trwałej podstawie.

Komisya proponuje zatem Wysokiemu Sejmowi odpowiednią rezolucyę co do zmiany projektu wzorowego statutu.

Na pytanie, czy jest już stosowna pora, aby przystąpić do zakładania kas Raiffeisenowskich za inicjatywą i z poparciem Reprezentacyi kraju, a mianowicie czy można liczyć na pomyślny rozwój takich instytucyi, Komisya zgodnie z Wydziałem krajowym odpowiada twierdząco.

Komisya mniema, że dzięki ciężkim ofiarom, łożonym przez kraj dla rozwoju szkolnictwa, tudzież innym czynnikom, działającym na polu oświaty ludności włościańskiej, postąpiła ta ludność w rozwoju cywilizacyjnym o tyle, że można zachęcać ją do tworzenia włościańskich kredytowych spółek, zapewniając tym spółkom pomoc i opiekę kraju. Najwłaściwszą zaś formą takich spółek są kasy Raiffeisenowskie, których działalność dobroczynną stwierdzają nie tylko rezultaty osiągnięte w innych krajach monarchii, ale także przykłady istniejących u nas takich spółek w liczbie przeszło 20.

Byłoby jednak niebezpiecznem liczyć na to, że owe spółki znajdą odpowiednie warunki prawidłowego rozwoju wszędzie, gdzie tylko powstanie chęć do ich założenia. Owszem pamiętać trzeba, że często będzie nielatwem znaleźć potrzebną liczbę osób uzdolnionych do należytego prowadzenia rachunkowości i kasy, utworzyć w gminie wiejskiej zarząd spółki, któryby oględnie i sumiennie zawiadywał obcym groszem, a ciągle miał to na oku, że fundusze spółki powstaną w nader przewaźnej części z wkładek oszczędności, które mogą każdego czasu być wypowiedziane i odebrane.

Obawy te powstrzymywały dotychczas Reprezentacyę naszego kraju od rozpoczęcia akcji celem zakładania kas Raiffeisenowskich, jakkolwiek było wiadomem, że taka akcja odbywa się od szeregu lat pomyślnie w sąsiednich austriackich prowincjach. Dla tego też i Komisya zgadza się wprawdzie na rozpoczęcie akcji, lecz widzi wielką trudność podjętego zadania. Ułatwić je może pomoc Wydziałów powiatowych, a zdaniem Komisyi pomoc taka jest potrzebna nie tylko przy zawiązaniu spółki, jak to proponuje Wydział krajowy, ale także przy wykonywaniu patronatu nad spółką.

Dokładną bowiem znajomość miejscowych stosunków, niezbędną do należytego zorganizowania spółki i do przeprowadzenia należytej kontroli, może mieć daleko łatwiej Wydział powiatowy, aniżeli urzędnik Wydziału krajowego, wysłany na zorganizowanie spółki lub lustracye. Współdziałanie Wydziału powiatowego może znakomicie ułatwić zadanie lustratora, wysłanego z bióra centralnego przy Wydziale krajowym — peryodyczne zaś lustracye, niezbędne dla prawidłowego urzędowania spółki, spełniać może bardzo skutecznie delegat powiatowy.

Komisya nie wątpi też, że nasze Reprezentacye powiatowe, które od dawna uznały poprawę włościańskich stosunków kredytowych za pierwszorzędné zadanie ekonomiczno-społeczne, wymagające współdziałania autonomicznych władz powiatowych, nie odmówią swej czynnej pomocy także w nowej przez kraj rozpoczętej akcji, której pomyślny rozwój ma tak wielkie znaczenie dla ludności włościańskiej.

Przechodząc do szczegółowego zbadania projektu wzorowego statutu — komisya rozbiierała kwestye:

1. poręki;
2. wysokości udziałów;
3. uposażenia funduszu rezerwowego;
4. sumy wkładek oszczędności;
5. patronatu i funduszu pożyczkowego.

Ad 1. Co do poręki Komisya zadała sobie pytanie, czy istotnie koniecznem jest — aby projektowane spółki oszczędności i pożyczek *tylko na podstawie nicogranicznej poręki* były zakładane?

Ustawodawstwo niemieckie, za wpływem Szulzego i jego zwolenników przez długi szereg lat tylko porękę nieograniczoną uznawało. Dopiero w r. 1889 w nowej ustawie o stowarzyszeniach dozwolono zakładać towarzystwa także z poręką ograniczoną.

Austryackie ustawodawstwo weszło jeszcze w r. 1873 na odmiennie tory, dozwalając obydwu rodzaje poręki, a prawodawcy niemieccy ostatecznie poszli za tym przykładem.

Przed kilkunastu laty zaczęto w Austrii zakładać kasy raiffeisenowskie, biorąc wzory z Niemiec, gdzie wówczas poręka ograniczona była niedozwoloną.

Dziś ta kwestya stoi już w Niemczech inaczej. Ogólny Związek niemieckich spółek rolniczych zaleca nawet przyjęcie poręki ograniczonej w tych okręgach, gdzie łączą się rolnicy, różniący się pomiędzy sobą bardzo znacznie co do stopnia zamożności.

Wszystkie spółki oszczędności i pożyczek w pruskiej prowincyi saskiej i na Pomorzu oparte są na zasadzie poręki ograniczonej.

Komisya jest przeto zdania, że i u nas nie należy wykluczać poręki ograniczonej, zwłaszcza że są już i w naszym kraju spółki raiffeisenowskie, oparte na zasadzie ograniczonej poręki.

Dlatego proponuje Komisya, aby Wydział krajowy ułożył drugi statut wzorowy, na zasadzie poręki ograniczonej, a będzie rzeczą założycieli spółki, jaki rodzaj poręki wybiorą.

ad 2. Co do wysokości udziałów skonstatowaliśmy już powyżej, że dziś w Niemczech coraz więcej utrwała się przekonanie, że pewien fundusz własny, zebrany z udziałów, jest niezbędnym do prawidłowego funkcyonowania spółki.

Wzorowy statut spółek raiffeisenowskich, ułożony przez ogólny związek niemiecki spółek rolniczych (z siedzibą w Offenbad obejmujący przeszło 6000 stowarzyszeń) uznaje, że kapitał własny jest potrzebny, że zatem należy koniecznie tworzyć fundusz własny spółki z udziałów, które wynosić powinny od 50 do 500 marek.

Skutkiem tego kapitał zebrany z udziałów, należących do ogólnego niemieckiego związku, jest daleko znaczniejszy aniżeli w spółkach złączonych w dawnym nadreńskim związku (z siedzibą w Neuwied) gdzie jeszcze przeważają prymitywne zapatrywania Raiffeisena, cenione tak wysoko, że nawet dyskusya w tym przedmiocie jest na ogólnych zjazdach związkowych zabroniona. Dzięki uznaniu potrzeby własnego funduszu udziałowego w wielu prowincjach niemieckich udziały spółek raiffeisenowskich tak wzrosły, że wynoszą już po kilkadziesiąt marek na każdego członka przeciętnie.

Zdaniem komisji te przykłady naśladować należy i dążyć do tego, aby i nasze spółki tworzyły sobie zwolna fundusze własne. Komisya proponuje zatem, aby w statucie wzorowym oznaczyć udział obowiązkowy na 10 koron a dozwolnić podwyższenie udziału do 50 koron.

ad 3. Co do funduszu rezerwowego proponuje komisya, aby wpisowe w wysokości jednej korony wpływało wprost do tego funduszu, tak by zaraz przy założeniu spółki już powstał pewien związek funduszu rezerwowego, do którego będą następnie wpływać kwoty, corocznie z zysków spółki na ten cel przeznaczone.

ad 4. Sumę wkładek oszczędności przyjmowanych przez spółkę, według projektu wzorowego statutu oznaczać ma Walne Zgromadzenie.

Komisya jednak mniema, że w naszych stosunkach nie można liczyć na to, że taka decyzja Walnego Zgromadzenia zawsze będzie wynikiem dojrzałej rozważki i należytego ocenienia finansowej sytuacji.

Skoro zaś spółki, utworzone na podstawie wzorowych statutów, pozostawać mają pod patronatem Wydziału krajowego, należy temu patronatowi zapewnić wpływ odpowiedni na przyjmowanie wkładek oszczędności.

Jest to tem więcej potrzebne, gdy kapitał własny spółki, z udziałów i rezerwowego funduszu się składający, będzie na początku bardzo szczupły, a wzrost jego będzie nader powolny, podczas gdy wkładki oszczędności mogą wzrastać bardzo szybko, jak to istotnie dzieje się w takich spółkach, już istniejących w naszym kraju. Dowodem są cyfry przytoczone w petycyi Towarzystwa kółek rolniczych.

Gwarancją przeto istotną dla posiadaczy wkładek, w razie gdyby spółka poniosła straty, co nawet przy największej oględności zdarzyć się może, jest poręka członków spółki, lecz zrealizowanie tej poręki niemałe przedstawia trudności.

Wiadomo, jak dalece jest utrudnioną egzekucya na ruchomości według przepisów nowej ordynacyi egzekucyjnej.

Tego zaś z pewnością nikt sobie nie życzy, aby dla zrealizowania zobowiązań, wynikających z poręki spółka zmuszoną była licytować posiadłości gruntowe swoich członków.

Niemożna lekceważyć i tej obawy, że nadmiar wkładek oszczędności, które wpływają do kasy spółki, a wymagają fruktyfikacyi, może spowodować udzielanie kredytu w sposób zbyt hojny. Następstwem tego mogą być straty spółki, których szczupły w pierwszych latach kapitał własny nie zdołałby pokryć.

Z rozważania tych okoliczności wynika przekonanie, że koniecznem jest — aby ulokowana w spółce suma wkładek była zawsze w odpowiednim stosunku do własnego kapitału spółki i do wartości poręki członków.

Jaki ma być ten stosunek — oceni najlepiej patronat spółki i da jej odpowiednią wskazówkę. Będzie to nader pożyteczną dla spółki, że taką wskazówkę, otrzyma i do niej się zastosuje, gdyż spółka nowo utworzona niema potrzebnego w sprawach finansowych doświadczenia. W razie wypowiedzenia zaś znaczniejszej sumy wkładek niemoże spółka znaleźć pomocy gdzieindziej, jak tylko w pożyczkowym funduszu, zarządzanym przez Wydział krajowy, zatem i z tego względu należy Wydziałowi zapewnić wpływ na przyjmowanie wkładek.

Z tych powodów komisya proponuje, aby w instrukcyi o wykonywaniu patronatu zamieścić postanowienie, że spółka co do sumy wkładek oszczędności obowiązana jest zastosować się do wskazówek od patronatu otrzymanych.

ad 5. Patronat według przekazanego komisji wniosku ma być wykonywanym przez Wydział krajowy, który zorganizuje osobne biuro centralne, a w miarę potrzeby wysłać będzie funkcjonaryuszów biura na lustracye.

W związku z patronatem jest utworzenie *funduszu pożyczkowego* dla spółek w sumie 1,000.000 zł. rocznemi ratami po 20.000 zł. Wydział może te raty eskontować w Banku krajowym, aby mieć do dyspozycyi potrzebną gotówkę w miarę powstawania spółek i zgłoszeń o pożyczki.

Komisya uznaje, że przez oddanie Wydziałowi patronatu spółek i utworzenie dla nich funduszu pożyczkowego działalność na tem polu zyska trwałe podstawy. Uznaje mianowicie komisya, że niepodobna jest wyczekiwać, aby spółki same utworzyły związek, pełniący funkcye patronatu, t. j. udzielanie informacji, wykonywanie lustracyi i zastępstwo wspólnych interesów. Zanim spółki zdołałyby same utworzyć taki wspólny organ zdolny do spełnienia wymienionych zadań upłynąłby szereg lat. Bezpieczeństwo zaś posiadaczy wkładek oszczędności i ochrona interesów członków spółek wymaga natychmiastowej, ścisłej i dokładnej kontroli zewnętrznej, gdyż na samej tylko kontroli własnych organów spółki nie można poprzestać.

Krajowy fundusz pożyczkowy dla spółek jest nader potrzebny, jeżeli akcyja ma pójść naprzód, i jeżeli spółki mają być zabezpieczone przed następstwami nagłego wypowiedzenia wkładek oszczędności, u nich ulokowanych.

Wysoki Sejm oddawna przyjął tę zasadę, że do spełnienia wielkich zadań ekonomicznych, którym siły jednostek lub stowarzyszeń podołać nie mogą, przyczynić się powinna Reprezentacyja kraju nietylko inicjatywą i zachętą, ale także czynną opieką i funduszami.

Poprawa stosunków włościańskiego kredytu jest tak ważnem i doniosłym zadaniem, że angażowanie funduszy publicznych dla tej sprawy jest zupełnie usprawiedliwione. Lecz w tej akcyi idzie nietylko o kredytową pomoc dla włościan, ale o powołanie do życia w całym kraju opartych na podstawie wzajemności i samopomocy spółek włościańskich nader cennych dla skonsolidowania naszych stosunków społecznych.

Komisya zgadza się przeto na objęcie patronatu spółek przez Wydział krajowy i na utworzenie milionowego funduszu pożyczkowego. W stosunkach dzisiejszych niezbędne są dla pomyślnego rozwoju spółek kredytowych włościańskich — kasy centralne, gdzie spółki te składają swoje nadwyżki i skąd czerpią kredyt.

Wspominamy tylko o pruskiej kasie centralnej dla spółek, założonej z funduszy państwowych w r. 1895. z kapitałem 5 milionów marek, który to kapitał podwyższono w r. 1896. na 20 milionów, a w r. 1898 na 50 milionów marek. Obrót roczny tej kasy dochodzi do dwóch miliardów.

Obok tej kasy centralnej istnieją w Niemczech inne, działające w okręgach, dla których założone zostały.